

PROTI JUGU!...

Dolge procesije svetlih oblakov so se počasi in igráje izprehajale pod milim večernim nebom, ko je drdrala po zaprašeni ulici skozi mesto, proti glavnemu kolodvoru, rumeno pobarvana gosposka kočija, v katero je bilo vpreženih dvoje čilih, spočitih belcev. Z veselimi, razsmejanimi očmi je zrla mala sedemletna Jelica na te oblake, kako so se s svojimi robovi le še nekoliko dotikali ugašajoče, sijajne večerne zarje. Pri tem se je z desnico nežno oklepala svoje matere, ki je slonela žalostna in zamišljena na mehkem sedežu poleg svoje ljubljene hčerke-edinke.

»Maminka, kaj si danes tako tiha?« se je okrenila Jelica proti materi. »Poglej, kako lepo je nebo!... In atku gremo naproti, atek se pripelje danes iz Galicije — saj si rekla tako, neli, mamica?«

Mati je hčerko začudeno pogledala.

»Pripelje se, da, pripelje, Jelica!« je zavzdihnila, in njena blede lica pod pajčolanom so postala še bolj blede in brezkrvna. In kar je bila do zdaj zamolčala hčerki, tega se je dotaknila v tem trenutku s premišljenimi besedami: »Pa kdové, Jelica, morda se bo odpeljal atek kar naprej... Veliko opravkov ima zmerom atek...« — Sama pri sebi je pa bridko pomislila: »Ubogi otrok, kako je treba skrivati pred teboj resnico v takem slučaju!... Kdo rajši kakor jaz bi videla, da bi mojemu možu ne bilo treba na jug nad verolomne, hinavske in zahrbtne Italijane!«

»Pa se ne bo odpeljal atek naprej, jaz vem, da ne!« — je zagotavljala v svoji otroški pameti Jelica. »Devet mesecev je že z doma, dovolj dolgo časa je imel opravke po tujih krajih. Eh, ta vojska — atek se je povsod hrabro vojskoval, zato zasluži, da se odpočije in ima doma svoje opravke, kajne, maminka?... Ko se pripelje atek, bo sedel takoj k nama v kočijo, in odpeljali se bomo domov... Krasno bo to, mamica!«

Jelica je od veselja plosknila s svojimi drobnimi belimi dlanmi; sinje oči so se ji zaiskrile, val zlatih lās ji je zalil vso desno stran rožnatih lic, in pri njeni radostni kretnji se je šumoma premaknila ljubka, rdeča pentljica na njeni glavi. Mati pa ji ni ničesar odgovorila. Sklonila je glavo in ostala je tiha med vso vožnjo do kolodvora. Žalostne so bile njene misli, žalostno njeno srce.

Kočijaž je naposled nategnil vajeti, in sunkoma se je ustavila kočija pred ogromnim, sivim poslopjem. Mati in Jelica sta kmalu stopali po trdih, kamenitih tleh, ki so se v velikem krogu širila do perona. Ljudi se je vsepovsod kar trlo; moških je bilo malo, tem več pa je bilo žensk in otrok. Ko sta se Jelica in mati pririli skozi ozke, zastražene duri na perón, sta se hoteli nekoliko oddahniti, pa ni bilo mogoče. Na peronu

je bilo šele pravcato življenje, vršanje in vrvenje, da je ušesa glušilo. Ženske so čebljale neutrudno in tiščale s perona proti velikanskemu omrežju tračnic, ki so se vrstile in se cepile in se zopet spajale daleč na širjavo in daljavo na prostrani ravnini ob kolodvoru. Otroci so se pa — kakor brneč roj čebel ali čmrljev — gnetli, jokáje in stokáje med temi ženskami. Gneča je postajala vedno neznosnejša, šum in hrup vedno hujši. In ni bilo čudno, prav nič čudno! Pred peronom, na tistem velikanskem omrežju tračnic, je ravnotako vse vršalo in vrelo ter sopihalo kakor na dolgem, z železno ograjo ograjenem prostoru perona. Črni, dimasti vlaki s hropečimi lokomotivami so se žvižgáje in tuintam glasno cviléč prerivali po tračnicah: neizmerno veliko je bilo teh črnih vlakov, drug za drugim so prihajali in zopet odhajali, tako da je bilo šuma in hrupa vedno dovolj. Na teh dolgih vlakih pa — skrijte svoje solze, matere in otroci! — so se vozili odrasli moški, očetje in fantje. V živinskih vagonih, ki so se nepregledno vrstili drug za drugim, so se gnetli povsod sami vojaki. Kamorkoli si se ozrl proti vlakom, proti dolgim vrstam železniških vozov — iz vsakih odprtih duri je molela glava ob glavi, rama ob rami, telo ob telesu z zelenjem ovenčanih vojakov, ki so prepevali in zvižgali v mnogoštevilnih jezikih, vsakdo po svojem načinu in običaju svojega naroda. Iz nekega prostornega živinskega vagona je žalostno hreščala harmonika. Ob njenih turobnih zvokih se je glasilo ravnotako turobno petje, podobno takim pesmim, kakor jih pojejo Ogrí pri svojem plesu. Iz drugega vagona je pa odmevalo rezko in ostro — Nemci so peli tamkaj in njihovi trdi glasovi so se čudno spajali s pojočimi glasovi Ogrov. V zadnjih vagonih so se pa vozili večidel Hrvatje in Slovenci: njih sladke, milozvončne pesmi so zvenele kakor drhteče strune citer, tako sladko so donele, zdaj navdušujoče, zdaj zopet od hrepenenja trepetajoče, a vedno pogumno in iskreno iz dna src rastoče... Kadarkoli je prispel kak vlak na kolodvor in se ustavil za nekaj časa pred peronom, so vojaki vedno zagnali tudi bučen in viharen krik in so še bolj zapeli. Tudi ukanje se je čulo vmes. Vsi mogoči, raznoteri pozdravi so se čuli iz odprtih vóz: »Živio! Na zdar! — Eljen! — Heil! Hoch!« — In takrat — ob vsakem vlakovem prihodu — je završala in zašumela množica na peronu in si siloma delala pot proti došlemu vlakú. Matere, žene in otroci — vsi so hiteli, da se pozdravijo s svojimi domačimi — vojaki, da sežejo v roko sinovom, možém in očetom, preden se odpeljejo dalje proti jugu, nad Italijane. Marsikatero oko je bilo takrat rosno, rosno od veselja... Toda vsak vlak je kmalu odhajal — in začelo se je poslavljanje. Oči mater in žen in otrók so postajale kalne od žalosti. Tako dolgo časa so bili dragi domači na severnem bojišču — in zdaj gredo proti jugu, nad sovrage-zahrbtnike, nad Italijane, in ni jim dano, da bi se mimogredé oddahnili vsaj za nekaj časa na ljubih domačih tleh. In matere si otirajo solze, žene si brišejo solzna lica z rokavi, otroci pa pritajeno ihté... Že vlak odhaja; dvoje vrst množice se takrat viharno loči — množica vojakov pozdravlja iz vagonov, maha z robci in začne

zopet peti in ukati. Ravnotako množica žensk in otrok, ki mora nazaj na peron: samo toliko, da ta druga množica ne poje ter ne uka. Še en prisrčen zamah z robcem v pozdrav, še en topel pogled, še en gorak poljub iz daljave v daljavo, še en klic: »z Bogom!« — vlak vednobolj izginja za ovinkom, hrup in šunder pojenjavata čimdaljebolj, in zadnji voz dolgega vlaka izgine naposled v megleni daljavi.

Jelica in njena mati sta dolgo čakali na vlak, ki bi bil imel pripeljati očeta; nekateri vlaki so imeli namreč velike zamude. Že se je nočilo in na peronu so se že užigale električne luči. Nekaj množice je odšlo proti domu, nazaj v mesto, in zato ni bilo na peronu nič več take gneče. Nestrpno sta čakali mati in hčerka; Jelica je vsa trepetala od razburjenja, od tistega veselega razburjenja namreč, ko pričakuje človek nekaj dragega in nadvse milega in vé, da bo ostalo tisto drago in mило zanaprej pri njem, v objemu njegovih ljubečih rok in misli... Drugače pa mati: tiha in žalostna je ostala tudi nadalje, kajti drugače je mislila kakor njena hčerka...

Čez dolgo časa je vendarle dospel težko pričakovani vlak. S perona se je takoj pljuskoma razlila množica žensk in otrok proti odprtim železniškim vozovom, iz katerih so prepevaje in ukaje moleli sami vojaki. Tudi Jelica in njena mati sta hiteli za to množico. Jelica je od veselja zdajpazdaj glasno zavriskala in ploskala z dlanmi. Z jasnimi očmi je opazovala vso to neštevilno trumo vojakov v lepih zelenkastosivih uniformah in še v lepših svetlih čepicah ter je z iskrenim zamahom pozdravila kakšnega brkatega vojaka, ki je, naslonjen s hrbtom ob konja, strmel iz živinskega vagona in počasi pihal iz svoje pipice. Že od daleč je ugledala Jelica očeta. Planila je k materi ter jo je potegnila za rokav: »Atek je, atek, atek!... Maminka, le brž!« — In naglo sta stopili obedve. Jelica je vriskala ter pozdravljala očeta od daleč, mati mu je mahala z robcem in z roko v pozdrav...

Bilo je lepo svidenje. Objeli so se ter se poljubili tako prisrčno, da so stopile vsem trem v oči solze. In Jelica! K sebi jo je vzela v naročje ter jo je poljubljal in ni se mogel ločiti od nje, svojega miljenega otroka...

Pa že je zapiskal vlak... Oče je postavil Jelico nazaj na tla ter jo izročil materi.

»Z Bogom!«

Tedaj se je Jelici posvetilo, vse ji je postalo jasno.

»Ah, tudi ti greš naprej, atek... z vsemi temi četami...«

Oklenila se je očeta, nato pa se je stisnila k materi:

»Maminka, kako sem ti hvaležna, da si mi prihranila vsaj do zdaj to veselje... veselje, ki je zdaj proč. Zdaj vem: Za vse to si ti že prej vedela, zato nisi bila vesela, kakor sem bila vesela jaz... Maminka zlata!«

Vlak je zapiskal v drugič... Še enkrat so se objeli, še enkrat se poljubili, podali si zadnjikrat roké.

»Proti jugu se peljemo, Jelica!« je še šepetnil oče. »Moli záme, hčerka, da se povrnem zdrav domov, moli za našo zmagó... Z Bogom!«

Jelica in mati sta zaihteli, vlak pa se je začel pomikati. Od začetka počasi, potem pa zmerom hitreje. In vojaki v vagonih so zapeli, zavrisnili. Lokomotiva je hropéč sopihala dalje, kolesa so škripala in ropotala...

»Z Bogom!«

Oče je stal ob oknu in odzdravljaj Jelici in materi. Nato je vlak izgínil za ovinkom, hrup in šum sta zamrla v daljavi...

Svetla in tiha noč je razpenjala peroti nad zemljo, ko je drdrala rumenopobarvana kočija od kolodvora nazaj po zaprašeni cesti v mesto. Kočijaž je venomer pokal z bičem, Jelica in mati pa sta sloneli na mehkem sedežu druga tik druge in sta poltiho še vedno ihteli. Jelici se je zdelo, kakor da je zánjo vse umrlo. Kakor da se je vse, kar je dragega, lepega in milega, pogreznilo nekam globoko, globoko, v brezdanji prepad, v temo, v najbolj črno noč... Samo očetove zadnje besede so ji šumele po glavi: Proti jugu! Za hip si je otrla solzo iz oči ter se ozrla na nočno nebo nad seboj. Jasne zvezde so žarele vsepovsod, nikjer nobenega oblaka, nobene meglice. Sladák pokoj je bil razlit prek vsemira, iz noči v noč. In težka omamna toplota je puhtela z neba, vzpenjala se z zemlje... Jelica se je zazrla na zvezde, na te presvetle, žarke. A zdelo se ji je, da niso nič več take kakor so bile nekđaj, da niso nič več vesele: Vse so bile rdeče, rdeče kot kri. Gnetle so se skrivnostno med seboj in se pogovarjale tajinstveno, in vse so hitele, hitele proti jugu...

Cvetinomiirski.

LOV NA JAZBECA.

I.

Fa bi jo bes lopil, to žival ščetinasto! — Koliko ti naredi škode po polju, med krompirjem in koruzo! Zopet vse polomljeno in pohojeno! Glej, glej, celi kupi izkopanega krompirja po tleh! Tudi koruzni storži so pohojeni, in vse to dela ta kosmatinec! Čakaj, nepridíprav, jaz tí že navíjem uro!« —

Tako nekako so rentáčili in se hudovali jesenskega popolné moj oče, ko so rvali med visoko turšico in krompirjem zreli fižol ter ga znašali koncu njive na velik kup. Srdite oči so jim bliskoma švigale med vitkimi, lepo rastlimi koruznimi stebli, kakor da iščejo poljskega škodljivca, da mu s krepeljcem plačajo njegovo delo. Skoro jim je padla iz ust kratka pipica, ko so mrmrali poltiho in so se jim namrdnile ustnice. Popustili so za nekaj trenutkov svoj opravek in stopali med kraji ter gledali po koruzi in po krompirju.